Nr 34

Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av motioner angående kollektivanslutning till politiskt parti.

Motionerna

I detta betänkande behandlas motionerna 1972:3 av herr Sjöholm (fp), 1972:787 av herrar Boo (c) och Larsson i Borrby (c), 1972:790 av herr Jonsson i Alingsås (fp) och 1972:809 av herr Åkerlind (m). I samtliga motioner hävdas att kollektivanslutning till politiskt parti inte bör förekomma. I motionerna 1972:787 och 1972:790 yrkas att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd medan lagstiftningsåtgärder i syfte att hindra kollektivanslutning begärs i motionerna 1972:3 och 1972:809. *Hemställan* avser

i motionen 1972:3: "att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t begära att grundlagberedningen ges direktiv att i grundlag införa stadgande som garanterar den enskildes suveräna och exklusiva rätt att besluta i fråga om politisk partitillhörighet";

i motionen 1972:787: "att riksdagen uttalar att de politiska partierna bör upphöra att tillämpa kollektivanslutning av medlemmar och att såsom medlem registreras endast den som individuellt begär inträde i parti";

i motionen 1972:790: "att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motionen"; samt

i motionen 1972:809: "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag till sådan lagstiftning att anslutning till politiskt parti endast får ske individuellt och efter personligt och frivilligt ställningstagande".

Frågans tidigare behandling

Motioner rörande kollektivanslutning till politiskt parti har tidigare behandlats av riksdagen år 1934 (1LU 1934:52), år 1950 (1LU 1950:21), år 1965 (ABU 1965:35) samt därefter åren 1966, 1967, 1968, 1970 och 1971 (KU 1966:17, 1967:7, 1968:3, 1970:7 och 1971:19).

Efter en utförlig recit -- till vilken här hänvisas – med citat från tidigare utskottsutlåtanden yttrade utskottet i 1966 års utlåtande (KU 1966:17) såvitt avser kollektivanslutning:

Såsom framgår av redogörelsen ovan har frågan om kollektiv anslutning av fackföreningsmedlemmar till politiskt parti vid olika tillfällen behandlats av riksdagen. Riksdagen har sålunda såväl år 1950 som år 1965 avslagit motioner som syftat till lagstiftning innebärande förbud mot kollektiv anslutning av fackföreningsmedlemmar till politiskt parti.

– – – – –

Med hänvisning till det ovan anförda och då utskottet icke finner skäl

för införande i grundlag av sådant förbud som motionären avser, avstyrker utskottet motionen.

Tre ledamöter (h) underströk i ett särskilt yttrande, att deras ställningstagande beträffande kollektivanslutning till politiskt parti endast avsett i vad mån lagstiftningsåtgärder borde vidtas och att de ansåg problemet böra angripas på annat sätt. Riksdagen avslog motionen.

En motion med väsentligen samma innehåll väcktes även 1967. Utskottet (KU 1967:7) hänvisade till ställningstagandet föregående år. Blank reservation avgavs av tre ledamöter (h). Motionen avslogs av riksdagen.

Även 1968 återkom en motion om kollektivanslutning till politiskt parti. Utskottet (KU 1968:3) hänvisade till de tidigare ställningstagandena. Blank reservation avgavs av tre ledamöter (h). Motionen avslogs av riksdagen.

Utskottet hänvisade även i 1970 års utlåtande (KU 1970:7) till tidigare ställningstaganden. Två ledamöter (m) reserverade sig och sex (fp och c) avgav särskilt yttrande. Riksdagen avslog motionen.

I 1971 års betänkande (KU 1971:19), som godkändes av riksdagen, yttrade utskottet:

Utskottet hänvisar till sina av riksdagen godkända yttranden 1966, 1967, 1968 och 1970 över motioner med samma syfte som de förevarande. Då frågan om de i motionerna nämnda fri- och rättigheterna härjämte övervägs av grundlagberedningen, föreligger enligt utskottets mening inte skäl att nu inta en annan ståndpunkt.

Reservation avgavs av sju ledamöter (3 c, 2 fp, 2m).

Grundlagberedningen

Beredningens slutbetänkande (SOU 1972:15) som avgavs i mars detta år och för närvarande efter remissbehandling är föremål för prövning inom justitiedepartementet innehåller bl. a. förslag till ny regeringsform. Beträffande medborgerliga fri- och rättigheter (se bet. s. 14) har beredningen föreslagit några stadganden i regeringsformen i syfte att garantera medborgarna skydd för vissa s. k. absoluta rättigheter. Exempelvis finns stadganden om ovillkorligt förbud mot retroaktiva straffdomar och mot landsförvisning. I övrigt skall medborgarnas rättställning både gentemot andra enskilda och mot det allmänna kunna utformas genom lag, antagen av riksdagen med vanligt majoritetsbeslut. I fråga om vissa fri- och rättigheter som har särskild betydelse för den politiska verksamheten anger grundlagstexten (se 7 kap. 2 § förslaget till regeringsform) tämligen utförligt vad som skall gälla, om ej annat stadgas i lag. I detta lagrum behandlas bl. a. föreningsrätten (se bet. s. 157 f.).

Beredningen har tagit avstånd från ett förslag om ett förbud i grundlag mot kollektivanslutning till politiskt parti (bet. s. 14 p. 4). Beträffande beredningens ställningstagande till frågan om grundlagsreglering av medborgerliga fri- och rättigheter hänvisas vidare till den allmänna motiveringen (bet. s. 106 108). En av beredningens ledamöter, herr

Hernelius, har reserverat sig till förmån för ett förbud i grundlag i fråga om kollektivanslutning till politiskt parti. Reservationen innehåller följande (bet. s. 330 – 331):

Svensk medborgare skall enligt förslaget till Regeringsform skyddas mot att myndighet tvingar honom att "tillhöra förening" eller "att ge sina åsikter till känna".

Motsvarande skydd gentemot enskildas tvångsåtgärder i samma syfte saknas. Inom ett område har det dock visat sig föreligga ett särskilt behov av sådant skydd, nämligen i samband med den s. k. kollektivanslutningen till politiska partier. Genom denna kan medlemmar i en organisation utan egen vetskap eller mot sin vilja inskrivas som medlemmar av partier, även om de redan är medlemmar i ett annat parti eller om det kollektivanslutande partiets ideologi är dem helt främmande. Utträde kan icke vinnas annat än genom åtgärd som innebär ett visst röjande av åsikt.

En kollektiv anslutning av detta slag stämmer ej med demokratiska principer. Då rättelse av det påtalade missförhållandet ej synes kunna vinnas på annat sätt nödgas jag förorda att s. k. kollektivanslutning till politiskt parti förbjudes enligt bestämmelse i regeringsform.

Utskottet

I motionerna 1972:787 och 1972:790 yrkas att riksdagen gör ett uttalande av innebörd att kollektivanslutning till politiskt parti inte bör förekomma. Lagstiftningsåtgärder i syfte att hindra sådan anslutning begärs i motionerna 1972:3 och 1972:809.

Motioner i ämnet har tidigare behandlats och avslagits av riksdagen vid ett flertal tillfällen senast 1971. I yttrande över förra årets motioner hänvisade utskottet bl. a. till att frågan om de i motionerna nämnda fri- och rättigheterna övervägdes av grundlagberedningen. Beredningen, vars slutbetänkande nu föreligger och efter remissbehandling prövas inom justitiedepartementet, har för sin del tagit avstånd från tanken att i grundlag införa förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti.

Utskottet vidhåller sin sedan länge intagna ståndpunkt att lagstiftningsåtgärder innebärande förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti inte bör vidtas. Ej heller i övrigt har motionerna gett utskottet anledning att föreslå någon riksdagens åtgärd.

På grund av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionerna 1972:3, 1972:787, 1972:790 och 1972:809.

Stockholm den 31 oktober 1972

På konstitutionsutskottets vägnar

GUNNAR LARSSON

Närvarande: herrar Larsson i Luttra (c), Adamsson (s), Nelander (fp), Henningsson* (s), fru Thunvall (s), herrar Boo (c), Johansson i Trollhättan (s), Mossberg (s), Pettersson i Örebro (c), Andersson, Sten, i Stockholm (s), Werner i Malmö (m), Bergqvist (s), Schött* (m), Molin (fp) och Wictorsson (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), Boo (c), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Schött (m) och Molin (fp), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Individens rätt att fritt och självständigt välja politiskt parti är grundläggande för demokratin. Kollektiv anslutning av människor till politiskt parti kan utskottet därför av principiella skäl icke acceptera. Reservationsrätt för den enskilde förändrar ingenting av uppfattningen i denna demokratiskt grundläggande fråga.

Nuvarande missförhållanden bör icke i första hand förändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida. Det är utskottets förhoppning att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå partierna att själva bringa detta förfarande ur världen, så att som medlemmar endast registreras personer, som individuellt begär inträde i partiet.

På grund härav och då frågan om de i motionerna nämnda fri- och rättigheterna härjämte övervägs inom justitiedepartementet i samband med prövningen av remissvaren över grundlagberedningens betänkande är det enligt utskottets mening inte erforderligt att i detta sammanhang aktualisera frågan om särskild lagstiftning.

Utskottet hemställer

att motionerna 1972:3, 1972:787, 1972:790 och 1972:809 skall anses besvarade med vad utskottet anfört.

Göteborgs Offsettryckeri AB 72 1761 S Stockholm 1972